

УВОД

В демократичното гражданско общество защитата на правата и свободите на човека е високо отговорна дейност, която е получила своя уредба в Конституцията и в действащото законодателство. Чл. 117, ал. 1 от Конституцията постановява: „Съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата“. В сферата на правораздаването това положение е доразвито с нормата на чл. 119, ал. 1 от Конституцията, съгласно която правораздаването се осъществява от Върховния касационен съд, Върховния административен съд, апелативни, окръжни, военни и районни съдилища. По този начин се очертава основната компетентност на съдилищата и тяхната задача да разглеждат и решават дела като една от най-значимите дейности на държавната власт.

Предмет на работата са признаците на правораздаването, неговата обща характеристика при действие на правилото за разделение на държавната власт. Очертава се дейността по разглеждане и решаване на наказателни дела, като се откроява естеството на правораздавателния акт и неговите ефекти. Един от правните феномени е законната сила на тези актове, тяхната непререшаемост и задължителност, подобна на правна норма. Оттук произтича и въпросът, който следва да намери обосноваване: има ли правораздавателният акт значението на източник на обективното право или все пак значението му е в сферата на прилагане на нормите. Това поставя и проблема за другите ефекти на акта като преюдициалност и презюмиране на фактически обстоятелства.

Наред с формалните белези на правораздаването, определящи за него са трите му основни стълба – истина, оценка, вътрешно убеждение. Тяхното разгърнато приложение в производството по наказателни дела обезпечава възможността на съда да изпълни своята обща задача по чл. 1, ал. 2 НПК. До сега пространно изследване на тези въпроси не е правено, макар те да са с принципно значение за цялата наказателнопроцесуална система – както структурно, така и функционално. Все новите и нови стандарти на европейското законодателство, които ние следва да възприемем и въведем в националната ни правна система, налагат преосмисляне на проблемите на правораздаването, които се отнасят до неговата сърцевина. И понеже третирането им в теорията и практиката на различните държави е различно, налага се и у нас нова гледна точка.

Правораздаването като практическа дейност и познавателен процес търпи развитие в отделното наказателно дело. Не е възможно по делата от общ характер, по които се констатира фактическа и правна сложност, да се започне направо със съдебно правораздаване. Налага се да се осъществи работа от няколко групи субекти. Предпроцесуалната дейност по набавяне на данни относно извършено престъпление се отнася предимно до дейността на органите на изпълнителната власт, които по

необходимост влизат във взаимодействие с прокуратурата. Органите на досъдебно производство реализират, съобразно разпоредбата на чл. 7, ал. 2 НПК, дейност с подготвително значение. Става дума за подготовка на правораздаването като се решава предимно доказателствена задача – събиране и проверка на достатъчен масив доказателствен материал. Съдилищата реализират правораздаването в съдебната фаза на процеса както в редовните инстанции, така и при извънредния способ възобновяване. Съвкупността на инстанциите осигурява такова взаимодействие, че когато се приключи производството с окончателен съдебен акт, той да бъде обоснован и законосъобразен. Ако влязлата в сила присъда разкрива дефекти в работата на постановилата я съдебна инстанция се предвижда процедура за извършване на съответна интервенция от по-горен, контролиращ съд.

Съответно на предмета на изследване, задача на труда е да разкрие в пълнота въпросите относно теорията и практиката на правораздаването. Цел на изложението е да се стимулират действия на законодателната и изпълтелна власти по зачитане независимостта и значението на правораздавателните субекти и разширяване приложимостта на правораздавателните правомощия на съда.